

Informācijas iegūšanas stadija: kā nepieļaut tās pārtapšanu par nodokļu kontroli vai auditu 2/46/24

Zvērināta advokāte, PwC Legal
Natalja Puriņa

Jau vairāk nekā gadu dzīvojam ar jauno sistēmu, kādā Valsts ieņēmumu dienests (VID) pārbauda fiziskās un juridiskās personas. Grozījumi likumā "Par nodokļiem un nodevām" iezīmēja citādu pieeju nodokļu administrēšanai ar mērķi vienkāršot un uzlabot esošās pārbaudes privātpersonas labā. Šī pieeja šobrīd paredz tikai trīs posmus: informācijas iegūšanu, nodokļu kontroli un auditu. Tie ne vienmēr ir secīgi pasākumi, un var būt dažādas kombinācijas. Piemēram, informācijas iegūšana var uzreiz pāriet auditā, nodokļu kontrole var pāriet auditā, ar informācijas iegūšanu jūsu saskarsme ar VID konkrētajā gadījumā var arī izbeigties. Prakse rāda, ka pārdomāta rīcība un kvalitatīva reakcija uz VID informācijas pieprasījumu var samazināt nodokļu administrācijas interesi par jums un nepieļaut informācijas iegūšanas stadijas pārtapšanu nopietnākā nodokļu pārbaudē.

Ko vajadzētu zināt par informācijas iegūšanas stadiju?

Informācijas iegūšana ir patstāvīgs process, ko var īstenot arī ārpus konkrētas VID pārbaudes. Vienlaikus jūsu pienākums reaģēt un sadarboties paliek spēkā.

Pēc būtības VID izmanto saņemto informāciju trīs veidos:

1. neskaidrību un neatbilstību izvērtējumam;
2. pārkāpumu novēršanai, aicinot nodokļu maksātāju (NM) labprātīgi novērst konstatētos pārkāpumus un neatbilstības;
3. izlemšanai, vai ir pamats rosināt administratīvo procesu (t.i., uzsākt kādu nodokļu pārbaudes veidu) vai administratīvā pārkāpuma procesu (saukšanai pie atbildības par administratīvā pārkāpuma pieļaušanu).

Informācijas iegūšana ietver ne tikai dokumentu vai paskaidrojumu pieprasīšanu, bet arī:

- VID rīcībā esošās informācijas par NM izvērtēšanu un analizēšanu;
- NM iesniegtās informācijas un dokumentu pārbaudi;
- NM ar saimniecisko darbību saistītu teritoriju un telpu apmeklēšanu (apsekošanu);
- NM saimnieciskās darbības novērošanu;
- kontrolpirkumu veikšanu;
- virtuālos apmeklējumus.

Ieteikumi

Aktīvi sadarbojieties, sniedzot precīzas un visaptverošas atbildes uz VID jautājumiem

Jums ir visas iespējas šajā stadijā apturēt turpmāko interesi par jums – izmantojiet tās! Šis padoms varētu šķist pats par sevi saprotams, taču prakse rāda, ka sniegtie paskaidrojumi bieži ir ļoti vispārīgi, nekoncekventi, neprecīzi. Protams, lielākoties šāda rīcība ir saistāma ar nezināšanu, kā rīkoties, vai

neizpratni, ka atbildei jābūt daudz izvērstākai. Ir ieteicams jau šajā stadijā pamatot savus paskaidrojumus ar dokumentāriem pierādījumiem.

Piemēram, šobrīd daudziem iedzīvotājiem ir aktuāla paskaidrojumu sagatavošana sakarā ar VID informācijas pieprasījumu par kredītiestāžu kontos saņemtās naudas kopsummas nesakritību ar deklarēto ienākumu kopsummu. Vairākos gadījumos šādas nesakritības iemesls ir pārskaitījumi starp saviem kontiem, kad viena un tā pati summa grāmatojas divreiz (sākumā kontā, kur tā ienāk, pēc tam kontā, uz kuru ir pārskaitīta). Līdz ar to paskaidrojumiem var pievienot izdrukas no kontiem, kas satur informāciju par ienākošiem maksājumiem.

Vēl viens iemesls VID rīcībā esošās informācijas nesakritībai ar jūsu kontu apgrozījumu varētu būt, piemēram, uzturlīdzekļu saņemšana. Saskaņā ar likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9. panta pirmās daļas 11. punktu gada apliekamajā ienākumā neietver un ar nodokli neapliek uzturādu (alimentus), līdz ar to saņemtie uzturlīdzekļi neveido papildu apliekamo ienākumu. Lai apstiprinātu, ka ienākošās summas ir tiešām uzturlīdzekļi, var iesniegt vecāku vienošanos par uzturlīdzekļu samaksu, tiesas spriedumu, ar kuru noteikts pienākums maksāt uzturlīdzekļus, un citus pierādījumus. Viena laikus, ja gada griezumā saņemto uzturlīdzekļu kopsumma ir pārsniegusi 10 000 eiro, NM ir pienākums šo ienākumu deklarēt (apliekamais ienākums joprojām neveidojas). Tādējādi, ja esat konstatējuši šādu pārsniegumu, jums būtu pienākums precizēt gada ienākumu deklarāciju. Ja saņemtā summa ir mazāka, tad paskaidrojumos jānorāda, ka ir saņemti uzturlīdzekļi, un, pamatojoties uz likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 19. panta otro daļu, nebija pienākuma šos ienākumus atsevišķi deklarēt. Te gan uzreiz jāpiebilst, ka jāpārbauda, vai citi ar nodokli neapliekamie ienākumi kopā ar uzturlīdzekļiem tomēr nepārsniedz 10 000 eiro gadā, jo tādā gadījumā gada ienākumu deklarācijā būtu jānorāda visi gada laikā saņemtie neapliekamie ienākumi (arī tad, ja tie katrs atsevišķi nepārsniedza 10 000 eiro).

Precizējiet neskaidrus jautājumus

Ja kaut kas nav skaidrs, sniedziet atbildes pēc savas labākas izpratnes, bet atstājiet iespēju savu atbildi precizēt vai pārjautāt, vai informācijas pieprasījums konkrētajā daļā ir saprasts pareizi, un aicināt nodokļu administrāciju apstiprināt jūsu izpratni vai precizēt savu jautājumu. Nereti VID pats "sapinas meistarībā" un noformulē savus jautājumus tā, ka pat jomas speciālisti nespēj uzreiz "atkost", kas īsti ir nepieciešams. Turklāt ir pamanīts, ka VID mēdz izmantot informācijas pieprasīšanas šablonus (t.i., vienreiz izstrādātu visaptverošu informācijas pieprasījumu pielāgo jaunajam pieprasījumam citam NM). Šādi šablona jautājumi ne vienmēr sakrīt ar jūsu konkrēto situāciju vai saimnieciskās darbības īpatnību, tādēļ ir vērts pārjautāt, kas ir domāts ar vienu vai otru jautājumu.

Izvērtējiet sniegtās informācijas nepieciešamību

Periodiski VID pārspilē ar pieprasītās informācijas apjomu, piemēram, izprasa visus izrakstītos rēķinus vai visus darījumu attaisnojošos dokumentus un līgumus ar sadarbības partneriem par pēdējiem diviem gadiem. Uzņēmumam par pieprasīto periodu var būt simtiem darījumu. Pienācīgi to izskaidrojot, var panākt, ka VID piekritīs samazināt iesniedzamās dokumentācijas apjomu un palūgs nosūtīt dokumentus tikai par konkrētiem (jau atlasītiem) darījumiem vai par lielākiem darījumiem pārbaudāmā perioda ietvaros.

Informācijas pieprasījuma apjoms vienā brīdī var arī kļūt nekontrolējams. Pieredze rāda, ka VID var pieprasīt papildu informāciju vairākkārt un katrs nākamais pieprasījums kļūst arvien apjomīgāks. Šādā situācijā rodas jautājums, vai mēs joprojām esam informācijas iegūšanas stadijā vai arī jau slēpti notiek padziļinātā pārbaude, tikai bez skaidrām robežām un likumā noteiktajiem termiņiem un citiem ierobežojumiem. Šeit noderēs nākamais padoms.

Lūdziet tikšanos/sazvanu ar VID inspektoriem

Tikšanās vai piedalīšanās konferenczvanā ar VID inspektoriem ne tikai palīdzēs labāk saprast informācijas pieprasīšanas iemeslu, bet arī dos iespēju pārrunāt neskaidrus jautājumus, vienoties par saprātīgāku pieeju pieprasāmās informācijas apjomā vai atsevišķos gadījumos – mazināt nodokļu administrācijas šaubas par konkrēto situāciju, biznesa modeli, saimnieciskās darbības elementiem.

Ievērojot šos samērā vienkāršos padomus, jums ir lielas izredzes panākt, ka VID nebūs pamata ierosināt nodokļu kontroli vai auditu.